

Міністерство освіти і науки України

Київський національний лінгвістичний університет

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

Випуск 9

Збірник наукових статей

Київ – 2009
Видавничий центр КНЛУ

Реєстраційне свідоцтво № 8227, серія КВ від 17.12.2003 р.

Проблеми зіставної семантики: Збірник наукових статей / Відп. ред. Тараненко О.О. – Вип. 9. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. – 484 с.

Розглядаються питання теорії й методології контрастивної семантики, досліджується лексична, фразеологічна, словотвірна та граматична семантика в зіставному аспекті, переклад як джерело зіставлення, а також шляхи і методи зіставного вивчення семантики.

Рекомендовано до друку вченою радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 11 від 22 червня 2009 р.).

Відповідальний редактор – д-р. філол. наук, проф. Тараненко О.О.

Члени редколегії:

академік АПН України, проф. Артемчук Г.І.,
д-р філол. наук, проф. Басиров Ш.Р.,
канд. філол. наук, проф. Гладуш Н.Ф.
д-р філол. наук, проф. Левицький А.Е.,
д-р філол. наук, проф. Манакін В.М.,
д-р філол. наук, проф. Межжеріна Г.В.,
д-р філол. наук, проф. Стишов О.А.,
канд. філол. наук, доц. Сорокін С.В.,
канд. філол. наук, доц. Мінчак Г.Б. (відп. секретар).

Рецензенти: д-р філол. наук, проф. Бріцин В.М. (Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України), д-р філол. наук, проф. Гамзюк М.В. (Київський національний лінгвістичний університет).

Редактори: канд. філол. наук, доц. Баган М.П., канд. філол. наук, доц. Лиса Г.І., канд. філол. наук, доц. Могила О.А., канд. філол. наук, доц. Орел Л.М., канд. філол. наук, доц. Терехова Д.І., ст. викл. Пашинська Л.М., викл. Талько С.В.

Технічний редактор – викл. Педенко Ю.П.

Адреса редколегії

Україна, 03680, МСП, Київ – 150, вул. Червоноармійська, 73
Київський національний лінгвістичний університет

частин тіла в англійській, німецькій, українській та російській мовах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2005. *Старко В.Ф.* Зіставний аспект аналізу концептів (на прикладі концептів гра, игра, spiel, game і play) // Слов'янський вісник. Серія: Філологічні науки. – Рівне. – 2003. – Вищ. 3. – С. 114-118. *Тарасова В.В.* Концепт СРЕДСТВО ПЕРЕДВИЖЕНИЯ в англійській і російській лінгвокультурах // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь, 2008. – Т. 2. – № 142. – С. 335-338. *Чернишенко І.А.* Порівняльний аналіз структурної моделі концепту СІМ'Я в українській та англійській мовах // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь, 2008. – Т. 2. – № 142. – С. 400-403. *Щербо П.А.* Семантичне розв'язання вербалізованого поняття «возраст» в англійському, французькому і російському мовних // Вестник МГУ. Сер. 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – М., 2008. – № 1. – С. 95-101. *Koch P.* Lexical Typology from Cognitive and Linguistic Point of View // Language Typology and Language Universals. – Berlin: Walter de Gruyter., 2001. – Vol. 2. – P.1142-1178. *Koch P.* Aspects cognitifs d'une typologie lexicale synchronique. Les hiérarchies conceptuelles en français et dans d'autres langues // Langue Française. – Larousse., 2005. – No 145. – P.11-33. **Довідники.** ВТСУМ – Великий тлумачний словник української мови / Гол. ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. *Лопатин В.В., Лопатина Л.Е.* Русский толковый словарь. – М.: Русский язык, 1998. **НТСУМ** – Новий тлумачний словник української мови: У 3-х т. / Укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпущко. – К.: «Аконт», 2001. – Т.2. *Ожегов С.И., Шведова Н.Ю.* Толковый словарь русского языка. – РАН: Институт русского языка им. В.В.Виноградова. – М.: Азбуковник, 1999. *Larousse* – Encyclopédie Multimedia Larousse sur CD-ROM. – Version 3.0. – Havas Interactive et Larousse-Bordas, 1998. *Robert* – Le Petit Robert sur CD-ROM. – Version électronique du Nouveau Petit Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. – Version 1. – Bureau van DijkRobert, 1996-1997. *WNID* – Webster's third New International dictionary of the English language. Unabridged / ed. Ph.B.Gove et al. – Massachussets: Merriam-Webster Inc. Publishers, 1981.

ОБРАЗНА СКЛАДОВА КОНЦЕПТУ SUCCESS В АМЕРИКАНСЬКІЙ МОВНІЙ СВІДОМОСТІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Калініченко В.І.

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

На часі найбільш ефективним методом дослідження психологічно реальних значень і концептів як «реальї свідомості» мовців виступає психолінгвістичний експеримент, результати якого передусім надають можливість доповнити уявлення про зміст концепту, що склалося в процесі вивчення матеріалів лексикографічних джерел, текстового матеріалу, а також конкретизувати це уявлення щодо певної групи носіїв мови. За наявності великої кількості респондентів результати експерименту можливо розглядати як відбиття тих елементів концепту, які виступають «національно значущими» [Крючкова 2004: 271].

Теоретичні засади методу психолінгвістичного експерименту ґрунтовно розглянуто в працях Л.С.Виготського, О.І.Горошко, О.О.Залевської, Ю.М.Караулова, В.В. Левицького, О.М.Леонтьєва, В.М.Телії, Н.В.Уфимцевої, Р.М.Фрумкіної та ін.

Мета нашої статті – розглянути особливості асоціативного і рецептивного експериментів як основних прийомів дослідження концепту в межах методу психолінгвістичного експерименту і з'ясувати образний зміст концепту SUCCESS у лінгвосвідомості представників американської мовної спільноти через визначення та аналіз його чуттєвих і когнітивних елементів із застосуванням зазначених прийомів.

Двома найбільш поширеними різновидами психолінгвістичного експерименту є асоціативний і рецептивний експерименти. Асоціативний експеримент (надалі – АЕ) – це прийом, спрямований на виявлення асоціацій, що склалися в індивіда в межах його особистого попереднього досвіду [Фрумкіна 2001: 189]. У лінгвістиці до поняття «асоціація», «асоціативність» підходять з погляду функціонування елементів мови, їх відношень та зв'язків у мовній системі й визначають як об'єднання мовних одиниць за формальною або логіко-семантичною ознакою [Марфіна 2004: 367]. В.М.Телія [1996: 95] акцентує увагу на універсальному характері асоціацій, які «завжди супроводжують процеси мислення, а у випадку вербального мислення вони мають мовно-розумову природу, яка може актуалізувати асоціації, що відповідають енциклопедичним знанням про світ, або ж асоціації суто слухові (фонетичні), або ж власне вербальні, що відповідають мовній компетенції (на всіх рівнях мови)». Словесні асоціації є результатом сприйняття та переосмислення індивідуумом об'єктивної дійсності через призму власного життєвого досвіду, його культурного й соціального рівня, належності до певної лінгвоспільноти [Марфіна 2004: 367].

Варто зазначити, що метод АЕ, вивчаючи вербальні реакції мовців, аналізує лінгвокогнітивний концепт з огляду на його *асоціативність* – здатність концепту вступати в парадигматичні та синтагматичні зв'язки, різноманітні співвідносні оцінні ряди (системи національних та інших культурних цінностей) тощо [Сулимов 2006: 42]. Асоціативні зв'язки концепту активізуються в свідомості, при цьому й він сам має здатність асоціюватися з вербальними, символічними чи подійовими феноменами, що є відомими для всіх представників етнокультурного соціуму [Марчук 2008: 243].

Умови проведення АЕ є близькими до природних, а сама форма проведення АЕ без спеціального орієнтування опитуваних на кінцевий результат і його відносна простота, як зауважує О.І.Горошко [2001: 4], позбавляють експериментальне середовище штучності й наближують його до нормальних умов функціонування мовленнєвої діяльності людини в цілому. Результати АЕ дозволяють міркувати про особливості функціонування мовної свідомості людини і про способи побудови мовленнєвого висловлення, які звичайно не усвідомлюються носіями мови та не виявляються іншими методами дослідження [Уфимцева 2001: 67]. Матеріали АЕ можливо розглядати і як специфічний для певної лінгвокультури «асоціативний профіль» образів свідомості, що інтегрує в собі розумові й чуттєві знання, якими володіє конкретний етнос [там само].

У нашому дослідженні з метою виявлення та опису специфіки образного змісту концепту SUCCESS ми застосували методи вільного АЕ, рецептивного експерименту, а також експериментальне виявлення символіки.

За Н.В.Крючковою [2004: 272], метод вільного АЕ полягає в тому, що опитуваним пропонуються слова-стимули, на які вони повинні відповісти будь-якою словесною формою, що спаде їм на думку. АЕ дозволяє виявити найбільшу кількість різноманітних ознак концепту, а частотність вербальних реакцій може свідчити про його актуальність/неактуальність у свідомості респондентів. Метод рецептивного експерименту, у свою чергу, має на меті дослідження знання, розуміння значення мовної одиниці носіями мови [там само]. При цьому використовують низку методик, зокрема, надання суб'єктивної дефініції слову; пропонування слів, близьких або протилежних за значенням; описання зорового образу, який викликає слово; підбір слова, що найближче відповідає конкретній дефініції тощо. Для експлікації психологічно реального значення слова SUCCESS ми обрали методику суб'єктивних дефініцій.

У нашому АЕ взяли участь 100 осіб – представників американської лінгвоспільноти, громадян Сполучених Штатів Америки: 38 чоловіків і 62 жінки. Серед опитаних – 45 осіб у віці від 18 до 25 років; 32 особи у віці від 26 до 45 років і 23 особи у віці від 45 і більше. Рідна мова – англійська.

Як респонденти виступили студенти університету м. Олбані, штат Нью-Йорк, США (State University of New York at Albany (SUNY), USA), працівники медичної галузі, викладачі, працівники сфери послуг, водії, інженери, менеджери, археологи, агенти з нерухомості та безробітні.

Період проведення експерименту – 2008-2009 рр. Експеримент здійснювався в індивідуальній формі.

На жаль, за браком місця не маємо можливості запропонувати повний перелік одержаних у результаті психолінгвістичного експерименту вербальних реакцій, тому наводимо найбільш частотні асоціати. Однак, у процесі аналізу та описання перцептивного і когнітивного образів концепту SUCCESS за семантичними групами скористуємося всіма одержаними асоціативними одиницями в повному обсязі.

У вільному АЕ взяли участь 100 осіб. Завдання було сформульовано таким чином: *"Write down any 3 associations to the notion "SUCCESS", which immediately come to your mind"*. Було одержано 278 таких асоціацій:

SUCCESS is money (21), happiness (18), power (8), job (8), family (7), goal (6), career (6), love (5), happy (5), peace (4), ambition (3), victory (3), smile (3), contentment (3), debt-free (3), school (3), determination (3), accomplishment (3), achievement (3), life (3), pride (2), ability (2), intelligence (2), day (2), achieving (2), creative (2), recognition (2), obstacles (2), hard work (2), work (2), failure (2), satisfaction (2), sex (2), relationships (2), wealth (2), stability (2), girl-friend (2), simple love, God, Oprah, "A", red tie, honesty, dream, marriage, weapon, no police, future, results, flexible, man, show, skill, drugs, rock 'n roll та ін. (1). Відмов немає.

Керуючись ідеєю В.В.Левицького [2006: 99] про залежність кількості синтагматичних і парадигматичних асоціацій в результаті АЕ від ступеня освіченості опитуваних, робимо висновок про доволі високий рівень освіти респондентів, котрі взяли участь у нашому дослідженні, про що свідчать 98,2 % парадигматичних і всього 1,8 % синтагматичних асоціацій. Слід зауважити, що синтагматичні вербальні реакції відбивають найбільш типові контексти, в яких

слово вживається в мовленні опитаних, тоді як наявність парадигматичних реакцій дозволяє припустити вірогідність зберігання слів у свідомості мовців у вигляді своєрідних мікросистем [там само].

У рецептивному експерименті на розуміння, сприйняття концепту, його суб'єктивну дефініцію взяли участь 100 осіб. 2 особи не дали визначення. Отже, відсоток відмови не є значним, складаючи 2%, і свідчить про актуальність концепту SUCCESS у свідомості представників американської лінгвостільноти. Респондентам було запропоновано інструкцію: "Give the definition of the notion of SUCCESS completing the sentence "SUCCESS is ... .. ". Результати експерименту є такими (98 суб'єктивних визначень):

SUCCESS is being happy (7); the goal (3); the opposite of failure (3); when I don't make mistakes (2); getting somewhere in life without anyone's help (2); achieving what you want to achieve (2); believe in yourself (2); trying and doing hard work (2); moderation in all things; life itself; hope; achieving your desired intention(s) albeit good or bad; an achievement as desired; when you are at a place, where you feel you have completed or accomplished all you set out to achieve; wanting it so hard, that you can't but get it; a journey but not a destination; all about achieving your dreams; having my dog lose weight; living simple, expecting little, giving much, and being helpful to others; a joy in your heart that is more rewarding than riches can give you; your feeling great; to live your life the way you want to; sacrifice; hardships, trials and eventually triumphs; nothing's easy; good things earned the hard and painful way; an event that accomplishes its intended purpose and its attainment and achievement of your goal; when I have completed something and am proud of it and when the work I have done is of above satisfactory level; haha; knowing that you lived for God; when you know that you love God and others unconditionally та ін. (1). Відмов – 2.

Респондентам також пропонувалася інструкція: "You are participating in the associative survey. What is the symbol of success for you? (this may be any thing, person, notion, phenomenon, song, feeling, state, literary or movie character, etc.)" 3 особи відмовилися надати відповідь. Таким чином, відсоток відмови склав 3 %, що свідчить про мінімальну складність виокремлення символіки для респондентів через певну абстрактність поняття SUCCESS. 10 осіб запропонували по два символи кожен. У результаті експерименту від опитаних були отримані такі 117 символічних асоціацій:

SYMBOL of SUCCESS – money (6); a \$ (5); Barack Obama (4); Bill Gates (3); Jesus Christ (2); love (2); luxury car (2); father (2); a cross (2); car (2); large house (2); being happy (2); happiness (2); peace of mind (2); security (2); having no stereotypes (2); being financially secure (2); a big wine cellar; inner happiness; a house you do not owe any money on; keeping score; a content and happy person; good mood; a happy face; cherishing; recognition; ideology; a hot rod; Cadillac; wealth; beautiful women; Donald Trump; Albert Einstein; Angelina Jolie; Steven Jobs; Oprah Winfrey; Michelle Obama; elation; clarity; General Motors; privacy; diploma; a close-knit family; a self-reliant woman; a strong woman, who can balance a marriage, family, work and her social life; an invention; fancy suit; fancy dress; creation; college career; playing golf; deep personal satisfaction; hired help (maid, gardener); a strong bank balance; our character; a huge saving account in euros; a bank account in

Switzerland; speaking 4 or 5 different languages very well; having traveled throughout the world; deep love; a down-to-earth person та ін. (1). Відмов – 3.

Отже, використовуючи результати проведеного нами психолінгвістичного експерименту, пропонуємо схарактеризувати образне наповнення концепту SUCCESS в англійській (американський варіант) лінгвосвідомості, що актуалізується в його перцептивному і когнітивному образах.

Як відомо, основний обсяг інформації ми отримуємо через зоровий канал, образність передусім асоціюється з наочністю, а концепт, за твердженням А.П.Бабушкіна [1996: 19], – із «мисленневою картинкою», візуальним уявленням об'єкта рефлексії. Така картинка створюється в колективній свідомості носіїв мови за допомогою комбінації властивих певному предмету чи явищу характеристик, параметрів, особливостей конфігурації та решти даних, які можливо отримати саме в результаті зорового сприйняття [там само]. Це і є причиною немалої кількості зорових асоціатів, що є складовою чуттєвої групи перцептивного образу, який відбиває чуттєві уявлення респондентів про успіх.

Загальна кількість вербальних реакцій, отриманих у результаті опрацювання даних психолінгвістичного експерименту – 493 (100%).

Тож, перцептивний образ концепту SUCCESS, за даними дослідження, може бути представлений так:

Чуттєві асоціати (29,38 %):

Зоровий образ (27,18 %) – *money* (27); *family* (7); *a \$* (5); *Barack Obama* (4); *Bill Gates* (3); *smile* (3); *school* (3); *father* (3); *Jesus Christ* (2); *sex* (2); *a cross* (2); *large house* (2); *girl-friend* (2); *car* (2); *luxury car* (2); *God* (2); *me* (2); *Oprah Winfrey* (2); *"A"*; *red tie*; *bright*; *weapon*; *doctor*; *man*; *show*; *drugs*; *college*; *office*; *stocks*; *vacations*; *fortune*; *retiree*; *traveler*; *philanthropist*; *entrepreneur*; *published*; *Toyota*; *tears*; *friends*; *boss*; *house*; *girls*; *license*; *chief*; *competition*; *horizon*; *a big wine cellar*; *a house you do not owe any money on*; *a content and happy person*; *a happy face*; *a hot rod*; *Cadillac*; *beautiful women*; *Donald Trump*; *Albert Einstein*; *Angelina Jolie*; *Steven Jobs*; *Michelle Obama*; *General Motors*; *diploma*; *a self-reliant woman*; *an invention*; *fancy suit*; *fancy dress*; *playing golf*; *having my dog lose weight*; *hired help (maid, gardener)*; *a down-to-earth person*; *a large car or more than three cars*; *a house you have built to your specifications*; *very fancy clothes*; *radiation*; *sunrise*; *TV show "American Idol"*; *family home*; *a self-made multimillionaire*; *a shape guy in a luxurious suit and a red tie sitting at a mahogany desk* (1).

Тактильний образ (0,8 %) – *sex* (2); *pleasant*; *warmth* (1).

Звуковий образ (0,6 %) – *rock 'n roll*; *laugh*; *laughter*.

Смаковий образ (0,6 %) – *drugs*; *food*; *beer*.

Нюховий образ (0,2 %) – *drugs*.

Когнітивний образ концепту може включати його метафоричні, метонімічні ознаки та уподібнюється певним характерним рисам людей, предметів і явищ, що співвідносяться з поняттям успіху. Когнітивний аспект концепту об'єктивується через аперцепцію та інтерпретацію відповідної реальії й виступає свого роду способом семантичного пізнання низки смислових відтінків, заглиблення в «чуттєвий образ» номінації, що дозволяє дешифрувати глибинний зміст слова [Белехова 2002: 17].

Когнітивний образ концепту SUCCESS у свідомості представників американської мовної спільноти представлений такими асоціативними групами:

Когнітивні асоціати (80,21 %):

Асоціати, пов'язані з відчуттями, емоціями та оцінкою (20,28 %) – *happiness (20); happy (14); love (7); contentment (5); peace (4); satisfaction (3); recognition (3); pride (2); security (2); good mood (2); simple love; deep love; respect; health; comfortable; meaningful; importance; fame; right; successful; honored; succeeding; good character; contented; relaxed; pleasant; emotion; adoration; ease; value; kindness; privacy; enjoy; a joy in your heart that is more rewarding than riches can give you; your feeling great; when I don't feel the need to strive to achieve great things; satisfaction in my job; finding true happiness; personal happiness; being content in who you are; a feeling of satisfaction; elation; clarity; deep personal satisfaction; sincerity; warmth; contentment; freedom (1).*

Асоціати, пов'язані з фінансовим становищем (12,7 %) – *money (27); a \$ (5); debt-free (3); wealth (3); stability (2); being financially secure (2); possession (2); salary; stocks; benefits; high position; financial; fortune; social status; resources; thrift; a house you do not owe any money on; cherishing; hired help (maid, gardener); a strong bank balance; a huge saving account in euros; a bank account in Switzerland; being able to afford servants to do things you don't want to do whenever you don't want to do them; excess; no loans to pay off; a financial state (1).*

Асоціати, пов'язані з удосконаленням і результативністю (10,3 %) – *victory (3); accomplishment (3); achievement (3); achieving (2); when I don't make mistakes (2); achieving what you want to achieve (2); completed; results; progress; most progress; increase; reaching; winning; growth; development; execution; accomplishing; obtain; succeeding; fulfillment; graduation; win; get; ultimate; a reward from my higher self for behaving well; achieving your desired intention(s) albeit good or bad; an achievement as desired; when you are at a place, where you feel you have completed or accomplished all you set out to achieve; all about achieving your dreams; an event that accomplishes its intended purpose and its attainment and achievement of your goal; when I have completed something and am proud of it and when the work I have done is of above satisfactory level; when you have done something to the best of your ability and achieved great results; an action that has been done and meets one's standards and expectations for such an action; fulfillment of a wish; getting what you expect; when you achieve a goal and self-integrity; when preparation meets opportunity; good results in those matters that matter greatly in my life; completing a task; achievement of your ambitions; getting what you want out of life; reaching your goals and being the best you can possibly be (1).*

Асоціати, пов'язані з моральними якостями, властивостями і вміннями людини (8,9 %) – *power (9); ability (2); believe in yourself (2); intelligence (2); creative (2); getting somewhere in life without anyone's help (2); honesty; enthusiastic; flexible; skill; will; stupid; competence; responsibility; succeeding; good character; honor; efficiency; caring; insightful; simple; pleasing; competitive; knowledge; a hot rod; a self-reliant woman; a strong woman, who can balance a marriage, family, work and her social life; speaking 4 or 5 different languages very well; a down-to-earth*

person; constant learning; when you can go from Point A to Point B without always needing the help of others (1).

Асоціати, пов'язані зі стратегією досягнення успіху (8,7 %) – goal (9); determination (4); ambition (3); having no stereotypes (2); believe in yourself (2); living simple, expecting little, giving much, and being helpful to others; in sight; ideology; dream; moderation in all things; focus; hope; luck; direction; standard; measure; certain destination; a beginning for achieving another success; obtaining a measure by which you have used to mark changes in your life; wanting it so hard that you can't but get it; a journey but not a destination; hard work and perspiration only; confidence and practice; redefinition of life long goals; simply doing the right thing in any case, at any time; realizing that life is what YOU make it, it's not just something that happens to you; having a good plan; a matter based on everyone's plans for self-realization (1).

Асоціати, пов'язані з діяльністю людини (7,3 %) – job (8); career (6); hard work (2); work (2); trying and doing hard work (2); practice; help; competition; keeping score; action; attempt; business; creation; leisure; an action that has been done and meets one's standards and expectations for such an action; simply doing the right thing in any case, at any time; a contemporary attempt; catching simply monumental moments in life and realizing it; taking care of your mind and body; an attempt to achieve what you value most in life; doing what you love and loving what you do (1).

Асоціати, пов'язані з труднощами досягнення успіху (3,6 %) – the opposite of failure (3); failure (2); obstacles (2); nothing's easy; the lack of failure; overcome; overcoming; to overcome obstacles; struggle; risk; sacrifice; hardships, trials and eventually triumphs; good things earned the hard and painful way; hard work and perspiration only (1).

Асоціати, пов'язані з міжособистісними відносинами (3,4 %) – family (7); relationships (2); sex (2); marriage; a close-knit family; finding someone I love and being able to support my family some day; getting along with people; when people support you; knowing how to be clear and kind when dealing with others (1).

Асоціати, пов'язані з релігійними переконаннями (2,2 %) – Jesus Christ (2); God (2), a cross (2); religion; knowing that you lived for God; when you know that you love God and others unconditionally; when you keep failing until God gets tired of making you fail; when you love God and God loves you (1).

Асоціати, пов'язані із життям (1,8 %) – life (3); lifestyle; fate; destiny; life itself; making life as comfortable as possible; live our life to the maximum (1).

Темпоральні асоціати (1 %) – day (2); future; time; 3 days ago (1).

Окремо ми також виділили 2 такі групи асоціатів:

Індивідуальні асоціати (2,8 %) – no police; eager to get up in the morning; John; Rock Island; Illinois; nothing; emptiness; our character; no drug addiction; when the rice does not stick to the bottom of the rice cooker; to crush my enemies, see them driven before me, and to hear the lamentation of the women; something else you can't control; available for the taking; individual (1).

Фонетичні асоціати (0,8 %) – hmmmm; wow; haha; wow-lol (1).

Отже, дані, отримані шляхом аналізу результатів психолінгвістичного експерименту, свідчать про те, що концепт SUCCESS в американській мовній свідомості найповніше об'єктивується в таких чуттєвих і когнітивних асоціатах, як *money* (27); *happiness* (20); *happy* (14); *goal* (9); *power* (9); *job* (8); *love* (7); *career* (6) та ін. Найбільшими за кількістю асоціатів є такі семантичні групи, як асоціати, пов'язані з відчуттями, емоціями та оцінкою (20,28 %); асоціати, пов'язані з фінансовим становищем (12,7 %); асоціати, пов'язані з удосконаленням і результативністю (10,3 %), а також низка асоціатів (27,28 %), які формують зоровий образ перцептивного компонента концепту SUCCESS. Результати експерименту дають підстави міркувати про відсутність на часі чіткої однополярності концепту SUCCESS у свідомості представників американської комунікативної спільноти.

Можливо припустити, що це спричинене певними змінами в свідомості громадян США, які відбуваються під впливом глобальної економічної кризи. Ці зміни є якісними і пов'язані з тенденцією до висунення на перший план носіями мови саме духовних, а не матеріальних цінностей. Про це свідчать зауваження 32 % опитаних, котрі в анкетах, відповідаючи на запитання "*What is the symbol of success for you?*", зазначили, що 2-3 роки тому символом успіху вони б назвали речі, які підкреслюють високий соціальний статус людини і значні матеріальні статки, тоді як на сучасному етапі на перший план для респондентів виходять особистісні позитивні якості і риси характеру людини, що здатні зробити її успішною. Цим пояснюється і значна перевага когнітивних асоціатів (80,21 %) над перцептивними (29,38 %).

Варто також зауважити про можливість співвіднесеності кількісних результатів проведеного психолінгвістичного експерименту з доволі відомою в наш час когнітивною моделлю «пошарової» побудови концепту, запропонованої І.А.Стерніним [Стернін 2001: 58]. Погоджуючись з існуванням різноманітних моделей структури концепту, зокрема у вигляді хмари, снігової брили, плоду тощо, дослідник підкреслює, що основою будь-якої з цих моделей виступають чуттєві асоціати, які за кількістю, як правило (хоча і не завжди), переважають когнітивні асоціати, що нашаровуються на чуттєвий базис. Тож, з результатів нашого експерименту очевидно є значна кількісна перевага когнітивного прошарку (80,21 %), компоненти якого з'являються в процесі пізнання, культурного розвитку носіїв певної мовної свідомості, над чуттєвим шаром (29,38 %). На наш погляд, це пов'язано зі змістовною специфікою концепту SUCCESS і з деякою абстрактністю його розуміння і ставлення до нього носіїв американської мовної культури, що наразі продовжує перебувати в процесі розвитку і модифікації.

Перспективою цього дослідження може бути розкриття і зіставний аналіз на основі когнітивних ознак інформаційного змісту концепту УСПИХ/SUCCESS у свідомості носіїв української та американської лінгвокультури, більш поглиблене описання структури досліджуваного концепту за результатами психолінгвістичних експериментів.

Література

- Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. – Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 1996. *Белыхова Л.І.* Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. – К., 2002. *Горошко Е.И.* Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. – М.: РА Каравела, 2001. *Крючкова Н.В.* Методы изучения концептов // Русская и сопоставительная филология: состояние и перспективы: Междун. науч. конф., посвященная 200-летию Казанского университета (Казань, 4-6 октября 2004 г.): Труды и материалы / Под общ. ред. К.Р.Галиуллина. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2004. – С. 271-272. *Левицкий В.В.* Семасиология. – Винница: Нова Книга, 2006. *Марчук У.* Асоціативний експеримент як метод дослідження лінгвокультурних концептів (до питання про підготовку асоціативного експерименту) // Наукові записки. – Вип. 75 (4). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – С. 242-246. *Марфіна Ж.* Мовна асоціація як поняття психолінгвістики та лінгвостилістики // Вісник Львівського ун-ту, Серія філол. – 2004. – Вип. 34. – Ч. II. – С. 366-372. *Стернин И.А.* Методика исследования структуры концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / Под ред. И.А.Стернина. – Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2001. – С. 58-65. *Сулимов В.А.* Когнитивное описание языка и его культурологическая интерпретация: когнитивные трансформации // Филологические науки. – № 1. – 2006. – С. 40-47. *Телия В.Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Языки русской культуры, 1996. *Уфимцева Н.В.* Сопоставительное исследование языкового сознания славян // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / Под ред. И.А.Стернина. – Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2001. – С. 65-71. *Фрумкина Р.М.* Психолінгвістика: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Академия, 2001.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ МАГІЧНИЙ ОБ'ЄКТ У БРИТАНСЬКОМУ Й УКРАЇНСЬКОМУ МІФОЛОГІЧНИХ ПРОСТОРАХ

Колесник О.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Поліпарадигмальний характер сучасного мовознавства передбачає аналіз лінгвокогнітивних особливостей одиниць мови та мовлення, виділення їх лінгвокультурного підґрунтя [Болдирев 2004; Левицький 2007], що є актуальним насамперед при вивченні засобів вербалізації глибинних інформаційних структур, що визначають специфіку національних культур. Актуальним виявляється порівняльне дослідження лінгвосеміотичних особливостей міфологічних просторів британців і українців.

У лінгвістичних студіях останніх років *когнітивний простір* визначається як структурована сукупність усіх знань і уявлень, притаманних як певній культурі, так і конкретній мовній особистості [Левицький 2007: 124], *лінгвокультурний простір* – як форма актуалізації культурно зумовлених особливостей певного етнічного угруповання в мовленні [Головня 2007: 14], а *номінативний простір* – як сукупність одиниць номінації, що відбивають ознаки реалій та містять їхню лексичну інтерпретацію [Недайнова 2004: 7]. Зміст терміна “простір” на позначення цілісної знакової системи в нашому розумінні корелює з сутністю процедур знакового (номінативного) конструювання варіанту світу. Знаковий простір як конструкт світогляду [Семенова 2006: 6-7] є результатом соціальних

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

Манакін В.М. У пошуках мовної моделі світу.....	3
Байрамова Л.К. Родина или смерть! Patria o muerte! родина и смерть в аксиологической парадигме.....	11
Мечковская Н.Б. Смешное в границах языка: условия развития в словах и фраземах узуальной коннотации шутки или иронии.....	15
Бублейник Л.В. Міжмовні лексичні кореляції: зіставна характеристика вторинних значень еквівалентів.....	20
Швачко С.О. Лінгво-когнітивні аспекти вторинних конструювань.....	24
Алефиренко Н.Ф., Шэнбо Юй. Этноязыковое пространство: проблемы методологии на фоне сопоставления фраземики русского и китайского языков.....	29
Левицький А.Е., Шелудько А.В. Контрастивно-перекладацькі основи аналізу складних слів синтаксичного типу (на матеріалі англійської та української мов).....	33
Басиров Ш.Р. Типологічні узагальнення у сфері творення дієслів із рефлексивним комплексом.....	38
Тараненко О.О. Про демінутив як вияв національної ментальності (деякі міжмовні паралелі).....	43
Толчєєва Т.С. Системність як основний принцип контрастивних досліджень лексики.....	52
Старко В. Категоризація категоризації.....	57
Терехова Д.І. Зіставний психолінгвістичний аналіз асоціативних полів слів української та російської мов.....	62
Лиса Г.І. Деякі аспекти культурно-історичної мотивації сучасного слововживання.....	65
Терехова С.І. Парадигми репрезентацій присвійних указувань (на матеріалі української, російської та англійської мов).....	71
Ситняк Р.М. О.О.Потебня та Г.Пауль про семантику слова на підґрунті загальної теорії мови В. фон Гумбольдта.....	76
Кривенко Г.Л. Семантика ландшафту: зіставний аспект.....	80
Бунчук О.М. Когнитивная метафора как один из приемов создания рекламной ситуации (на материале англоязычной рекламы автомобилей).....	84
Талько С.В. Аксиологічно марковані антропоцентричні метафори і порівняння в мовних картинах світу (на матеріалі української і англійської мов).....	87
Чендей Н.В. Типологічно-зіставний аналіз метафор вогняної стихії в ліриці Дж.Г. Байрона та її українських перекладах.....	92
Голі-Оглу Т.В. Роль рослинного семіотичного коду в календарній обрядовості східних слов'ян весняного циклу.....	97
Козлова Т.О. Концептуальний архетип та його актуалізація в споріднених лінгвокультурах.....	101

Glaz A., Potapenko S. Cognitive aspects of word meaning: <i>water and sea vs. land</i> in English, Polish and Ukrainian.....	107
Здановская Л.Б. Лексико-фразеологическая репрезентация концепта “стройка/construction” в языковых картинах русского и английского языков...	112
Козирева З.Г. Вербалізація концепту “праця” в українській та російській мовах.....	117
Беляева А.В. Концепт “освіта” в англійській, французькій, російській, українській мовах: спроба лексико-семантичного типологічного аналізу.....	123
Калініченко В.І. Образна складова концепту “success” в американській мовній свідомості за результатами психолінгвістичного експерименту.....	128
Колесник О.С. Вербалізація концепту “магічний об’єкт” у британському й українському міфологічних просторах.....	136
Гнаповська Л.В. Давньогерманська та кельтська антропонімії у просторі міфопоетичного дискурсу.....	142
Литвак С.Я. Деякі питання порівняльної типології мови їдиш та інших західногерманських мов.....	146

ЛЕКСИКА І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Стишов О.А. Актуалізована лексика в сучасних українській і російській мовах.....	151
Стасюк Т.В. Лексика інноваційних технологій.....	157
Ковбасюк Л.А. Зіставний аналіз германізмів та англоамериканізмів у німецькій та англійській мовах.....	163
Барабуля А.М. Конотації в ноематичному пласті лексеми (порівняльно-типологічний аналіз).....	168
Бондаренко О.С. До питання про семантичні відношення української та англійської лексики гендерної семантики.....	173
Могіла О.А. 3 українсько-південнослов’янських лексико-семантичних паралелей.....	178
Пащенко О.М. Східнослов’янські запозичені фітоніми неіндоевропейського походження.....	183
Орел Л.М. Безеквівалентні та тотожні значення міжмовних омонімів – назв історичних реалій (на матеріалі слов’янських мов).....	186
Деменчук О.В. Дериваційні стратегії внутрішньої форми експерієнтів (на матеріалі англійської, польської та української мов).....	192
Угринюк О.В. Інноваційна метафора.....	196
Зайцева В.В. Метонімія як різновид вторинної номінації (на матеріалі сучасної україномовної преси).....	203
Педенко Ю.П. “Європа” як ключове слово в сучасній українській мові (на матеріалі українських ЗМІ).....	208
Материнська О.В. Локативні мероніми в німецькій мові.....	214
Склярєнко О.М. Особливості семантики топонімів-кологативів: порівняльно-типологічний аспект.....	219

Мелько Х.Б. Функціональне призначення тактильної лексики в українському та англійському художньому мовленні (зіставний аспект).....	225
Łukaszuk Irena Grupa leksykalno-semantyczna zapachów w języku rosyjskim (sem 'zapach nieprzysięgny').....	229
Палатовская Е.В. Оценочный компонент в лексическом значении русских и китайских зоонимов.....	235
Нікульшина Т.М. Специфіка номінації лексичних одиниць лексико-семантичного мікрополя “нечисть” (на матеріалі англійської та української мов).....	239
Ніколаєва Л.Б. Особливості семантики найменувань особи за віком у різноструктурних мовах.....	243
Просалова Я.В. Назви житлових будівель в англійській і українській мовах..	249
Мізін К.І. Ціннісні орієнтири лінгвокультури крізь призму соціолінгвістичного моніторингу (на матеріалі німецької компаративної фразеології).....	254
Нагорна О.О. Процеси семантичної модифікації англомовних етномаркованих фразеологізмів.....	259
Ліннік Л.А. Лінгвокультурологічний аспект порівняльного дослідження фразеологічних одиниць.....	263
Васильченко В.М. Українсько-російські паралелі обрядових фразеологізмів.	268
Баган М.П. Заперечення неправдивості мовлення у фразеологізмах української та російської мов.....	276
Школяренко В.І. Структурно-семантичні моделі усталених словосполучень у діячості.....	281
Охріменко М.А. Розмежування складних дієслів та дієслівних фразеологічних одиниць у перській мові.....	287
Мельник Я.В. Семантика вогню і її відображення в англійських та українських фраземах.....	293
Малюга А.Ф. Фразеологічні одиниці з компонентом – найменуванням явища природи в англійській, німецькій, іспанській, українській та російській мовах.....	296
Стародедова О.Л. Основні компоненти конотативного значення фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської та української мов).....	301
Галинська О.М. Українсько-англійські фразеологічні еквіваленти на позначення матеріального стану людини.....	307
Приходько В.Б. Англомовна рецепція фразеології повісті М.Гоголя “Ночь перед Рождеством”.....	310
Музиченко Г.П. Типологічні параметри формально-семантичних кореляцій у вторинному фразеотворенні в контексті газетного заголовка.....	316
Пашинська Л.М. Нові стійкі словосполучення з компонентами <i>Чорнобиль, чорнобильський</i> (на матеріалі українських і російських періодичних видань).....	321

ГРАМАТИКА. СЛОВОТВІР

Сорокін С.В. Реалізація семантики зобов'язання й необхідності в різносистемних мовах (на прикладі турецької, української і англійської мов).	327
Іваницька Н.Б. Лексико-семантична парадигматика в міжмовному зіставленні української та англійської дієслівних систем.....	333
Сидорец В.С. Вербоиды как средство реализации залоговых значений <i>взаимности</i> и <i>совместности</i> в современных восточнославянских языках.....	338
Матвієнко Т.І. Внутрішня семантична структура дієслів мовлення чеської мови.....	343
Юшкова С.О. Основні підтипи редукованих діатез реципрокальних конструкцій в українській мові.....	347
Верезубенко М.М. Лексичний рівень мовних виразників значення необмежено-кількісного вияву дії в німецькій та українській мовах.....	351
Пашкова Н.І. Типологічна характеристика займенників у новогрецькій та українській мовах.....	356
Антонова О.О. Семантичні властивості прийменникових еквівалентів зі структурою “прийменник + іменник” в польській і українській мовах.....	362
Черниш Т.О. Типологія семантичної рефлексії праслов'янських субстантивів із коренем * <i>kur-</i>	368
Поснік І.В. Структурна характеристика назв квітів у германських, романських і слов'янських мовах.....	373
Ніколаєнко Л.С. Аксіологічно марковані композитні номінації за оцінкою мовленнєвої поведінки людини в англійській і українській мовах.....	377
Сегін Л.В. Девербативні ад'єктиви в українській і польській мовах.....	382
Кошкарьова Л.С. Просторові дієслівні префікси в німецькій мові.....	386
Жижома О.О. Особливості формування смислової структури okazіональних слів у зіставному аспекті (на матеріалі поетичних творів П.Тичини та В.Маяковського).....	389

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Межжеріна Г.В. Володимир Мономах та його сини на сторінках Київського літопису (субстантивно-ад'єктивний дискурс).....	394
Мацьків П.В. Семантична опозиція <i>БОЖІ ЯКОСТІ/ЛЮДСЬКІ ЯКОСТІ</i> в біблійному дискурсі.....	401
Романова Н.В. До питання про емотивну енергетику (на матеріалі германських текстів молитви “Отченаш”).....	406
Охріменко Т.В. Асоціативний паралелізм у російському та українському фольклорному мовленні.....	413
Захарова Н.В. Загадка як особлива семіотична система.....	417
Ковальчук Л.В. Когнітивні моделі контексту.....	421

Макарук Л.Л. Семантичний аспект вивчення піктограм та ідеограм у засобах масової комунікації.....	425
Горбач С.С. Взаємодія інтенцій як фактор, що визначає типи міжособистісного спілкування.....	430
Петлюченко Н.В. Харизматичний політичний лідер у просторі німецького та українського апелятивного дискурсів (зіставний аспект).....	434
Польова Е.В. Неологізація англомовного передвиборчого дискурсу: відтворення лексичних новацій українською мовою.....	438
Ущина В.А. Стратегії риторичної домінантності та їх реалізація в політичному дискурсі.....	446
Дорошенко М.Н. Речення зі вставленими компонентами (на матеріалі англомовного, україномовного та російськомовного мас-медійного дискурсу).....	454
Янко Н.А. Деякі особливості відтворення в українському перекладі прагматики казки Дж. Орвелла "Animal Farm".....	459
Плисов Е.В. Ангельское славословие как самостоятельный литургический текст: особенности перевода на немецкий язык.....	463
Алексеева О.М. Антропонімічний корпус жанру фентезі в зіставному аспекті (на матеріалі англійських та українських художніх творів).....	467
Чернин В.К. "Леди из Шалотта" Альфреда Теннисона в переводах О.Н.Чюминой и К.Н.Бальмонта (проблема творческой интерпретации).....	472
Список авторів	477
Зміст	479